

Sproglige hermafroditter

FOTOS: LARS SALOMONSEN

Litteraturfest.nu. I århundreder var dansk det højtidelige sprog og færøsk dagligdagsprog på Færøerne. Derfor udvandrede færinger fra kirken, da en præst begyndte at prædike på færøsk. Og forfatteren William Heinesen aldrig rigtig læst i sit hjemland.

Hans Christian Davidsen skriver

- På Færøerne har dansk på igennem historien været det højtidelige sprog, som man for eksempel brugte i kirken. Færøsk var mere det folkelige sprog, fortæller den færøske krimiforfatter Jógvan Isaksen.

”

Heinesen blev opfattet som en forræder.

Jógvan Isaksen

sen, hvis ikke han skrev på dansk, siger Jógvan Isaksen. De senere år er færingerne begyndt at tage Heinesen til sig, ofte i svingende færøske oversættelser, og Heinesens rolle som kulturpersonlighed på øerne er ikke til at komme uden om. Han var blandt andet med til at grundlægge musikskolerne på øerne og kunstmuseet i Tórshavn.

Jacobsens korte liv

Den anden store færøske forfatter, som Jógvan Isaksen fortalte om i Flensborghus, var Jørgen-Frantz Jacobsen, hvis berømmelse hovedsageligt bygger på romanen »Barbara«, som han aldrig nåede at blive færdig med inden sin død i 1938.

Nogle af hullerne i romanen, især de lidt mere lavkomiske, blev fyldt ud af Heinesen. Både Jacobsen og Heinesen var født i 1900, men Jacobsen holdt ikke i så lang tid. Allerede som 21-årig blev Jørgen-Frantz Jacobsen ramt af lungetuberkulose, og lange perioder af sit liv måtte han tilbringe på tuberkulosesanatorier.

»National hermafrodit«

- En interessant forskel til Heinesen var, at Jacobsen voksede op i et hjem, hvor både dansk og færøsk var hjemmesprog. Han beherskede derfor begge sprog til fulde. Jacobsen betegnede sig selv som en »national hermafrodit« og så det som en del af sit projekt at skrive på dansk for danskere. I øvrigt var han stærkt begejstret for tysk litteratur, især for Thomas Mann. Der har generelt været en stærk interesse for tysk kultur på Færøerne, siger Jógvan Isaksen.

Jørgen-Frantz Jacobsen døde med en kæmpegæld, og hans manuskript til Barbara måtte frikøbes - med stor sikkerhed var det familien Heinesen, der købte det fri. I købmandsfamilien Heinesen var der penge nok.

hed@fla.de

FLENSBORG. Der er sket meget inden for færøsk litteratur, siden forfatteren William Heinesen døde for 20 år siden. Der bor under 50.000 mennesker på Færøerne. Alligevel bliver der udgivet rundt regnet 250 bøger på færøsk om året - en pæn del er dog også kogebøger og bøger med kageopskrifter.

Men alligevel. Færingerne gnaver sig igennem romaner og digtsamlinger. I 1800-tallet var de fleste enige om, at færøsk ikke ville overleve som skriftsprog. Sådan er der ingen, der tænker mere.

Jógvan Isaksen er en af de forfattere, der i disse dage er på besøg i det dansk-tyske grænseland. Der er litteraturfestival, og Jógvan Isaksen er i år den færøske gæst. Isaksen er pioner, når det gælder kriminalromaner på øerne i Nordatlanten.

Hans krimi »Blid er den færøske sommernat« var en af de første krimier overhovedet skrevet på færøsk. I serien om journalisten Hannis Martinsen skriver Isaksen om to britiske miljøaktivister, der findes myrdet mellem grindehvaler. Journalisten indruller i et hæslende, livstruende og humoristisk plot i miljøkrimiromanen, hvor også det færøske landskab og lokale forhold spiller en betydelig rolle.

Lektor i København

Til daglig sidder Jógvan Isaksen ikke på Færøerne, men på Københavns Universitet, hvor han er lektor ved Nordisk Forskningsinstitut. Og da han onsdag eftermiddag var en af litteraturfestivalens programpunkter i Flensborghus, helligede han sig en færøsk forfatter, der stort set aldrig blev læst på Færøerne, men som høstede en kolossal anerkendelse uden for øerne, især i Danmark. Nemlig William Heinesen, der ifølge Isaksen afspejler udviklingen i færøsk litteratur.

- Jeg undrede mig altid førhen over, hvorfor jeg altid

Blå bog - Jógvan Isaksen

- Jógvan Isaksen (født 25. august 1950 i Tórshavn) er en færøsk forfatter og litteraturhistoriker. Bedst kendt er han for sine kriminalromaner og for bogen Færøsk Litteratur (1993).
- Jógvan Isaksen er søn af Magnhild Isaksen og Reimar Isaksen, som begge stammer fra Gøta. Efter afgangseksamen i 1970 tog han til Danmark for at studere nordisk filologi på Aarhus Universitet og blev i 1982 magister i nordisk litteraturvidenskab. Siden 1986 har han været lektor i færøsk sprog og litteratur på Københavns universitet. Fra 2000 har han været hovedredaktør på magasinet Nordisk litteratur under Nordisk Ministerråd.
- Siden 1978 har Jógvan Isaksen arbejdet som forfatter og modtog i 1994 Færøernes litteraturpris for litteraturvidenskabsbogen om forfatteren Hanus Andreassen (Hanus Kamban) samt for sit værk om færøsk litteratur.
- Krimien Blid er den færøske sommernat (Blid er summarnátt á Føroyalandi) var en af de første krimier overhovedet skrevet på færøsk og den første færøske krimi, der også foregår på Færøerne. Den er oversat til dansk, islandsk og tysk.

FOTO: LARS SALOMONSEN

blev spurgt til William Heinesens forfatterskab, når jeg var i Danmark, for på Færøerne har han aldrig spillet nogen synderlig rolle. Jeg har for eksempel aldrig læst ham i skolen på Færøerne. Selv i 1970'erne, da danske gymnasieelever i stor stil rejste til Færøerne, undlod de at røre Heinesen i dansktimerne, fordi de var bange for at bevæge sig ind på de færøske læreres gebet. Han skrev på dansk, og det brød man sig ikke om på Færøerne. Han var venstreorienteret, og det var heller ikke velanset i et så konservativt samfund, som Færøerne var og er. Desuden lagde han sig ud med de religiøse, og det skal man heller ikke på Færøerne. Heinesen blev opfattet som en forræder, siger Jógvan Isaksen.

Sent skriftsprog

Og her vil de fleste lægfolk undre sig over, hvorfor Heinesen valgte at skrive på dansk.

- Han voksede op i et hjem, hvor der blev talt dansk, og det har der aldrig været noget unormalt i på Færøerne. Med reformationen slog det igenem, at Guds ord skulle prædikes på kirkegængernes eget sprog. Men det kom kun meget sent til at blive tilfældet på Færøerne, hvor kirke- og skriftsprog i mange år fortsatte med at være dansk. Og det var på færingeres helt eget ønske. I slutningen af 1700-tallet boede der godt 5000 mennesker på Færøerne, og

der var ingen skreven litteratur på færøsk. På det tidspunkt mente man, det var helt umuligt for færøsk at overleve som skriftsprog, for der var stort set ikke noget. Det var først i 1846, at der blev konstrueret et færøsk skriftsprog, der kunne rumme alle de mange forskellige dialekter. Og dette blev også grunden til, at der blev så stor forskel på udtale og skriftsprog på Færøerne, fortæller Jógvan Isaksen.

Dansk fortsatte dog med at

være det højtidelige sprog på Færøerne, også i tale, mens færøsk var det folkelige og dagligdags sprog. Da en præst begyndte at prædike på færøsk i kirken, udvandrede færingerne i protest. På mange måder den omvendte verden i forhold til Sydslesvig - også rent historisk.

Dansk som i 1800-tallet

Det var på den baggrund, at William Heinesen voksede op i en dansktalende familie og brugte dansk i sit forfatterskab.

»At skrive på færøsk er som at snitte med en uskarp kniv«, udtalte William Heinesen selv.

- Hans danske var meget specielt. Hans danske mor udvandrede til Færøerne i midten af 1800-tallet, og det var 1800-tallets sprog, Heinesen overtog. Han skrev nogenlunde, som der blev talt på Kongens Nytorv i København for 160 år siden. Men Heinesen ville ikke have været Heine-

Mere kultur på side 20